

Samrådsunderlag för ansökan om tillstånd till miljöåtgärder i Voxnan

Sökande

Länstyrelsen i Gävleborgs län, org. nr 2021002437

Adress: 801 70 Gävle

Epost: gavleborg@lansstyrelsen.se

Telefon: 010 – 225 10 00

Kontaktpersoner

Peter Mathisen, 010 – 225 13 38, [peter.mathisen@lansstyrelsen](mailto:peter.mathisen@lansstyrelsen.se)

Hans Sjöberg, 010 – 225 12 12, hans.sjoberg@lansstyrelsen.se

Innehåll

Inledning	2
Tillståndsprocess, ansökans omfattning och Samrådsunderlag	3
Planerade åtgärder.....	4
Omgivningsbeskrivning.....	7
Markanvändning	7
Hydrologiska förhållanden	7
Naturvärden	8
Kulturvärden.....	9
Friluftsliv	9
Miljökonsekvenser av flottledsåterställning	9
Mer information.....	11

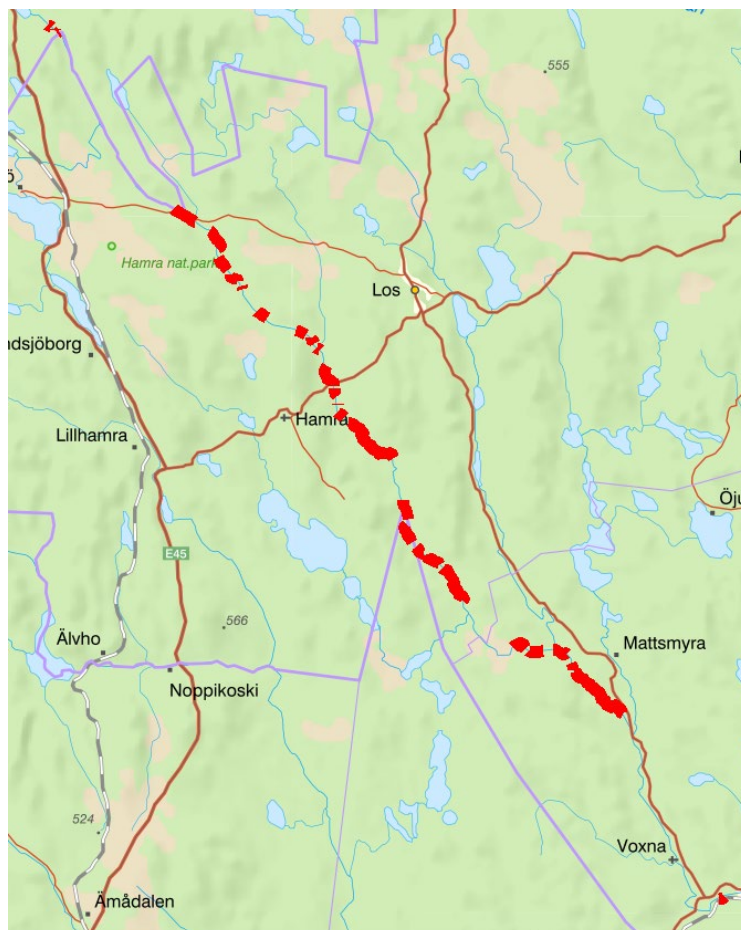
Inledning

Länsstyrelsen planerar att utföra restaurering i Voxnan efter de rensningar som tidigare har utförts för flottning av timmer i Voxnan. De planerade åtgärderna i Voxnan är en del av ett större projekt (Rivers of LIFE) med EU och Havsmyndigheten som största finansiärer. Länsstyrelsen i Gävleborg är projektägare med Länsstyrelsen i Jämtland som biträdande projektledare. Övriga samarbetspartners är Skogsstyrelsen, Bräcke kommun, Härjedalens kommun, Sportfiskarna, SCA, Härjedalens kommun, Ljusdals kommun samt Ovanåkers kommun. Övriga medfinansiärer är Länsstyrelsen i Dalarna och Region Gävleborg.

Åtgärderna består av restaurering av älvfåran efter det som skedde under flottningseran när våra vattendrag formades likt kanaler för att flotta timret mot kusten. Hällar och stora block sprängdes ofta bort medan strukturer grävdes bort eller schaktades åt sidan mot stränderna. Detta skapade en väldigt enformig miljö som endast gynnsam för enstaka vattenlevande organismer.

Det är strömsträckor längs med Voxnan som ska restaureras mellan Voxna i Ovanåkers kommun och en strömsträcka strax norr om Klucksjön i Härjedalens kommun. Nästan hela sträckan är Natura 2000 och hyser skyddsvärda arter, förhållandena kunde dock vara betydligt bättre. Totalt handlar det om ca 34 km strömsträcka som ska restaureras. Kartan i figur 1 nedan visar de strömsträckor som ska restaureras.

Projektet, Rivers of LIFE, ämnar att så långt som möjligt återställa denna del av Voxnan till ett naturligt tillstånd för att gynna ett rikare landskap men en ökad diversitet av djur, växter och insekter. Målarter är öring, utter, flodpärlmussla och en mossor som heter mikroskapania. En förbättrad status hoppas vi även gynnar lokalt företagande genom förbättrat fiske och genuina naturupplevelser.

Figur 1. Karta över åtgärdssträckorna i Voxnan (rödmarkerade)

Tillståndsprocess, ansökans omfattning och Samrådsunderlag

Vid restaureringen kommer stenblock flyttas ut och förankras i älvfåran med grävmaskin. Restaureringen kommer även omfatta att öppna upp avstängda sidofårar och vid behov utläggning av lekgrus för fisk. Det innebär grävning och utfyllnad i vatten som utgör vattenverksamhet enligt miljölagstiftningen (miljöbalken). För det kommer tillstånd att sökas enligt 11 kapitlet miljöbalken hos Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt.

Innan en ansökan och miljökonsekvensbeskrivning lämnas in till mark- och miljödomstolen ska samråd hållas med bland annat berörda markägare (6 kapitlet 4 § miljöbalken). Det här samrådsunderlaget är en del av tillståndsprocessen. Underlaget tas fram för att myndigheter, berörda markägare och allmänhet ska kunna bilda sig en uppfattning om den planerade verksamheten och samtidigt ges möjlighet att lämna synpunkter och ställa frågor. De synpunkter som lämnas kommer att utgöra ett viktigt underlag vid

framtagande av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen. Av särskilt intresse är att få information om lokala förhållanden och önskemål om särskild hänsyn/begränsningar vid utförande av planerade åtgärder.

Efter det att ansökan har lämnats in till mark- och miljödomstolen kommer berörda markägare med flera ges möjlighet att yttra sig över ansökan innan domstolen fattar beslut om verksamheten kan få tillstånd och i så fall under vilka förutsättningar. Planen idag är att lämna in en ansökan om tillstånd för planerade åtgärder efter sommaren 2021.

Planerade åtgärder

Vid restaureringen kommer stenblock som för flottningens skull skyfflats upp i längs älvens sidor att återföras med grävmaskin till älvfåran för att återskapa ett naturligt utseende och funktion. Där hällar och block tidigare har sprängts bort kommer externa naturliga block att fraktas platsen och placeras ut. Ingen sprängsten ska användas för restaureringen. Stenvallar av ihopsamlad sten stänger av sidofårar och kommer därför öppnas upp. Stenvallar efter stränderna förhindrar också älven naturliga kontakt med strandområdet. Där det historiskt funnits ett svämplan och övrig markanvändning (till exempel inga hus) inte påverkas nämnvärt, kan det bli aktuellt med viss höjning av svämplanet.

Då älven rensats på stenblock har det inneburit att grusmaterial som behövs för öringens och harrens lek har spolats bort. Lämpligt lekgrus kommer därför att tillföras på vissa platser. En del bottnar kommer också att behöva luckras upp maskinellt eller manuellt för att skapa lämpliga lekbottnar. Bilderna nedan exemplifierar vad planerade åtgärder innebär. För detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga 1 (Projektering av restaureringsåtgärder i vattendrag i Gävleborgs län. Voxnan finns på sidan 28-44 i rapporten.

Bild 1. Delvis restaurerad strömsträcka i Voxnan, en mängd bortrensad sten finns dock kvar efter älvens stränder och kommer att placeras ut i älvfåran (undantaget sprängsten). På så sätt breddas älven och får en kontakt med strandområdet.

Bild 2. Strömsträcka med lite block som därför kommer att tillföras om det bedöms vara naturligt.

Bild 3. Exempel på orensad strömsträcka i Voxnan.

Bild 4. Exempel på stenvall som stänger av en sidofåra i bild 5 nedan. Den bör öppnas upp för att skapa liv i sidofåran som är relativt bred och orensad.

Bild 5. Orensad sidofåra avstängd av stenvallen i bild 4 ovan

Omgivningsbeskrivning

Markanvändning

Åtgärdsområden består nästan uteslutande av skogsmark med undantag för viss bebyggelse som sakta ökar nedströms, bl.a. Rullbo, Blommaberg, Räckå, Voxnabruk och Voxna. Runt bebyggelsen finns även inslag av åker och betesmark. Längs hela åtgärdssträckan faller Voxnan 170 m.

Hydrologiska förhållanden

Avrinningsområdet från Finnstugaströmmen är 2343 km² stort och medelvattenföringen 27 m³/s.

Tabell 1 Flödesstatistik (1981-2010) från SMHI för Voxnan.

Högvattenflöde återkomst tid 50 år MHQ ₅₀ [m ³ /s]	223
Medelhögflöde MHQ [m ³ /s]	101
Medelvattenföring MQ [m ³ /s]	27
Medellågvattenföring MLQ [m ³ /s]	9

Naturvärden

Naturvårdsområde och Natura 2000

Beslut om Voxnans naturvårdsområde tillkom redan 1990 och beskrivs som den längsta outbyggda älvsträckan i Gävleborgs län på över 10 mil från Klucksjön längst uppströms ner till Vallhaga kraftstation. Älven är till stora delar vild med ett stort antal forsar där södra Norrlands största fall på 23 meter återfinns vid Hylströmmen. I den nedre delen blir vattnet lugnare med stora meandringsformationer som skapat små tjärnar och våtmarker i takt med att en ny fåra bildats. Här finns nipor och sandbankar till följd av isälvsavlagringar som skapat en sandrik miljö.

Voxnans naturvårdsområde införlivades med Natura 2000 skydd år 2006 med en uppdatering 2017 (SE0630055). Detta med motiveringen ”Voxnans övre delar som ingår i Natura 2000-områdena utgörs av en ovanligt lång och opåverkad älvsträcka. I älven finns bl.a. arter som flodpärlmussla, öring, harr, elritsa, stensimpa, flodnejonöga och utter. Värdefulla strandmiljöer i form av sandiga strandbrinkar och en del spridda partier med äldre naturskogsartad skog finns också.”

Över länsgränsen till Jämtland tar ett annat Natura 2000-område vid (SE0720293) längs Voxan upp till Siksjön.

I de två Natura 2000-områdena ingår förutom själva älvfåran även anslutande vattenfyllda, avsnörda älvfåror, öar och holmar samt en cirka tio meters bred skyddszon från älven och upp mot land. I området kring Hylströmmen ingår i ett eget naturvårdsområde med omgivande skogs- och myrmark som ägs av Naturvårdsverket.

Den planerade flottledsåterställningen är en viktig skötselåtgärd enligt bevarandeplanen för Natura 2000-området Voxnan. Flottledsåterställning ingår även i skötselplanen för naturvårdsområdet Voxnan.

Den övervägande största arealen av de utpekade naturtyperna i Voxnans vatten är 3210 (Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ), Denna naturtyp har bland annat bevarandemålen att naturlig vattendynamik bibehålls eller förbättras, och att vattnet har en naturlig eller naturliknande reglerad vattendynamik som skapar goda förutsättningar för de arter eller naturtyper som är beroende av årliga översvämningar. Bevarandetillståndet bedöms inte vara gynnsamt i dagsläget pga negativ påverkan från flottledsrensningar och vattenkraft. Även naturtyperna 3130 (Ävjestrandsjöar) och 3260 (Mindre vattendrag) finns beskrivna, framförallt längre upp i systemet.

I området finns tre arter som är utpekade enligt art- och habitatdirektivet rapporterade: flodpärlmussla, stensimpa, utter och mikroskapania. Vilka alla utom stensimpa är specifika målarter för projektet Rivers of LIFE.

Kulturvärden

Nyttjande av vattendrag för transport av gods har pågått under väldigt lång tid, så även flottning av timmer. Under 1800-talet växte flottningen och kom att omfatta allt fler vattendrag. Inför flottningen rensades lederna från hinder, såsom grund och uppstickande stenar. Om strömfåran var för bred och för grund kunde man erhålla tillräckligt vattendjup i strömfåran genom avstängningar av sidogrenar eller med långa stenkistor längs stranden. Stenkistorna fungerade även som erosionsskydd och för att leda timret förbi vattenverk. Bommar fungerade som ledare och bommarna var ihopsatta av kättingar. Förbi långa och höga strömfall byggdes flottningsrännor i trä. Det finns även grävda rännor med sten- eller träskoning, liksom grävda kanaler. Dammar skapades för att öka vattenmängden.

Friluftsliv

De huvudsakliga rekreations-värdena kan sannolikt tillskrivas fiske, kanoting samt besökare som vandrar eller cyklar längs Voxnans stigar.

Miljökonsekvenser av flottledsåterställning

Temporär påverkan

Den temporära påverkan kommer vara mestadels under arbetet med återförandet av rensningarna. Under arbetet kommer viss grumling av vattnet nedströms ske. Rensmassorna består av sten och block vilket betyder att materialet inte kommer ge ifrån sig något finkornigt material. Buller från bl.a. maskiner under arbetet med åtgärder är en annan temporär påverkan, framförallt för boende i närheten. Stora delar av sträckan är dock obebodd vilket gör att denna påverkan får ses som liten. Skyddsåtgärder för att minska påverkan kommer ske genom bland annat val arbetsperiod/arbetstid.

Permanent påverkan

De rensningar som genomförts i Voxnan har påverkat vattendraget genom onaturliga flöden. Stora delar av vattendraget är idag av karaktären hårdströmmande och hoptryckt kanal. Med en flottledsåterställning kommer Voxnan få förändrade strömningsförhållanden, jämfört med dagens, och på många ställen kommer det leda till en breddning av älvfåran. Det i sin tur kommer förbättra lek- och uppväxtområden för skyddsvärda arter så som harr, öring, utter samt flodpärlmusslan. Även skapaniamossor får en förbättrad miljö då kontakten mellan vatten och strandzon ökas. En flottledsåterställning medför

bland annat att vattendraget restaureras till naturliga förhållanden till förmån för framförallt vattenlevande arter.

Hur de förändrade strömningsförhållandena kommer att påverka risken för t.ex. erosion och översvämning och omgivande mark kommer utredas och beskrivas i den miljö-konsekvensbeskrivning som ska bifogas ansökan.

Miljö kvalitetsnormer för vattenkvalitet

I dag har berörda delar av Voxnan måttlig ekologisk status. I och med planerade åtgärder ökar möjligheterna till att uppnå normen God ekologisk status samt att bidra till miljö kvalitetsmålet ”Levande sjöar och vattendrag”.

Kulturmiljö

En kulturmiljöinventering har genomförts efter Voxnan på uppdrag av Länsstyrelsen 2020. Den finns en mängd lämningar efter flottningsepoken. De är av varierande kvalitet och värde för kulturmiljön. Större ingrepp i värdefulla kulturlämningar kommer så långt det är möjligt att undvikas. För t.ex. anlagda ledarlar i huggen sten som har ett kulturellt värde kan det bli fråga om ett begränsat ingrepp för att öppna upp en sidofåra. Merparten av ledarmen kommer då behållas oförändrad. Vissa kulturmiljövärden som inte är så värdefulla kommer dock försvinna helt vid genomförandet av flottleds-återställningen. Länsantikvarien är med i beslutsprocessen kring vilka kulturmiljöer som blir kvar oförändrade och vilka som kan komma att tas bort helt eller delvis. Alla kulturvärden registreras hos Riksantikvarieämbetets offentliga databas och kommer att kunna hittas via kartfunktionen Fornsök.

Friluftsliv

Åtgärderna i projektet gynnar fisk och därmed även fiske. Vi hoppas även att ett naturligare vattendrag tilltalar den som besöker Voxnan. Företrädare för kanotklubbar har vid kontakt med Länsstyrelsen uttryckt en oro för hur restaureringen kan påverka möjligheten att paddla kanot i Voxnan. Det då restaureringsåtgärder ofta enligt dem innebär att forsarna blir grundare med tillförsel av stora block. Länsstyrelsens preliminära bedömning är att Voxnan är ett så pass stort vattendrag att det ska vara möjligt att genomföra restaureringen med fortsatt goda möjligheter till paddling, vissa sträckor kan påverkas mer negativt mer än andra beroende på vilken typ av paddling som avses. En dialog kommer ske med lokala uthyrare samt kanot och forspaddlingsföreningar kring detta.

Mer information

Rapporter som det hänvisas till samrådsunderlaget kommer att finnas tillgängliga på projektets hemsida (www.riversoflife.se). Där kan du också läsa mer om projektet.